Reacties naar: **www.handvestburgerschap.nl**

Deze brochure is een uitgave van:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011 | 2500 EA Den Haag

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Verantwoordelijk burgerschap

Een kwestie van geven en nemen

www.handvestburgerschap.nl

Voorwoord

We leven in een welvarend land waarin veel mensen aangeven gelukkig te zijn. En dat willen we graag zo houden. Maar in een tijd waarin veel zekerheden wegvallen, we geconfronteerd worden met lief en leed uit de hele wereld, in contact komen met andere opvattingen en culturen, is dat niet gemakkelijk. In deze tijd kunnen we niet terugvallen op zekerheden uit het verleden, maar moeten we nieuwe antwoorden zien te vinden voor de toekomst van onze samenleving.

Het heeft iets ongemakkelijks om de onderwerpen burgerschap en waarden aan te snijden vanuit de overheid, maar we willen dat niet uit de weg gaan. Daarom nemen wij het voortouw in die discussie. Door de dialoog aan te gaan over onze gemeenschappelijke waarden kunnen we elkaar duidelijk maken wat we van onszelf en van elkaar verwachten en hoe we met elkaar omgaan. Ik spreek hier nadrukkelijk in termen van 'we' omdat het essentieel is dat we iedereen insluiten: ongeacht positie, cultuur, gezindheid of leeftijd. Het is ónze samenleving en het is aan ons allemaal om bij te dragen, ieder naar zijn of haar vermogen.

Van de overheid mag in de eerste plaats worden verwacht dat zij het goede voorbeeld geeft ten aanzien van de hier genoemde waarden. Respect, tolerantie en bestendigheid zijn waarden die de overheid in al haar handelen nastreeft. In de tweede plaats mag worden verwacht dat de overheid actieve en verantwoordelijke burgers de ruimte geeft. De voortdurende slag om de dienstverlening van de overheid te verbeteren en meer op de behoeften van de burgers af te stemmen en om de burgers minder te belasten met administratieve beslommeringen illustreert dat.

We hebben alle mogelijkheden om onze verantwoordelijkheid als deelnemers aan de samenleving te nemen. We leven in vrijheid, we hebben een goed functionerende democratie en we vormen een rijk land met veel voorzieningen. We kunnen initiatieven nemen, ze bekendmaken, elkaar vinden en anderen mobiliseren. Het is onvoorstelbaar wat we al doen, voorbeelden te over. Met andere woorden: onze kansen liggen voor het grijpen.

Met deze publicatie sluiten we aan op de dynamiek in de samenleving, hoe we met elkaar omgaan en wat we belangrijk vinden. We presenteren geen definities, regels of voorschriften. De publicatie heeft als functie de verkenning van onze gemeenschappelijke waarden. Wat zijn die waarden nu? Maar het is ook een aanzet die uitnodigt om de vraag te stellen 'Wat doe ík eraan?'.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Guusje ter Horst

Inleiding

Samen werken aan verantwoordelijk burgerschap

We hebben rechten. We houden ons aan de regels en we zorgen voor een zelfstandig bestaan. Dat staat hier niet ter discussie. Daarnaast zijn er ongeschreven regels, opvattingen en gedragingen waarmee we met elkaar de samenleving maken. Deze elementen van verantwoordelijk burgerschap zijn de sleutel tot een vitale samenleving en een gezonde democratie. Burgerschap in die opvatting beperkt zich niet tot gehoorzaamheid of braafheid, maar kent ook elementen van een kritische houding en gezonde tegendraadsheid. Bij het voeren van de discussie over hoe we willen samenleven in Nederland is het versterken van de kwaliteit van onze samenleving uitgangspunt.

Het kabinet start met het aanreiken in deze publicatie van wat het verstaat onder verantwoordelijk burgerschap. Wij vragen u een rol te spelen in de discussie. Vanuit de gedachte “goed voorbeeld doet goed volgen” vragen we u om de impuls die het kabinet geeft te versterken. We willen met u het gesprek aangaan over verantwoordelijk burgerschap. Vanuit het besef dat het publieke domein een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van overheid en burgers. Herkent u de elementen en wat mist u? Heeft u suggesties voor de omschrijving? En, welke invulling geeft u aan verantwoordelijk burgerschap?

Uw inbreng doet ertoe. Bewust is er voor gekozen om tot en met de maand oktober 2009 regionale conferenties te organiseren. Om een breed beeld te krijgen, is er gelegenheid voor iedereen om inbreng te leveren via de website www.handvestburgerschap.nl.
De resultaten van de conferenties en de respons via de website worden verzameld en verwerkt. We maken een handzame uitgave van de waarden die het meeste worden gedeeld en publiceren ze via de site.
We waarderen uw bijdrage zeer en danken u alvast hartelijk voor uw inbreng.
Den Haag, mei 2009

Inhoudsopgave

Respect		9
	Verdraagzaamheid	11
	Plezierige omgangsvormen	11
	Open vizier	11
Betrokkenheid bij elkaar		13
	Elkaar de hand toesteken	15
	Vrijwillige inzet	15
	Aandacht	15
Gerichtheid op de toekomst		17
	Dicht bij huis	19
	Milieu en natuur	19
	De toekomst is nu	19
Inzet voor de samenleving		21
	Informatie	23
	Meedoen	23
	Democratische kernwaarden	23

1. Respect

Respect

“De waardigheid van alle mensen is uitgangspunt. We respecteren elkaars eigenheid, opvattingen, rechten en (maatschappelijke) eigendommen. En houden rekening met anderen. We zijn ons bewust van het effect van ons gedrag op anderen.”

In Haarlem komen middelbare scholieren in aanraking met mensen uit allerlei minderheidsgroepen. Leerlingen schrijven brieven aan asielzoekers, moslims, homo’s, chronisch zieken, gehandicapten, verstandelijk beperkten, joden, gereformeerden, doven, blinden of (ex) gedetineerden.
Zij krijgen antwoord en schrijven de terugschrijver nog een brief.
De terugschrijver doet dit ook. Een compilatie van de brieven wordt gebundeld en in de klassen besproken.

Verdraagzaamheid

Diversiteit is onderdeel van onze samenleving. Het gaat erom dat we goed met elkaar omgaan ondanks verschillen. Door niet meteen ons oordeel klaar te hebben en onze eigen waarden en overtuigingen als de enig juiste of de beste te zien.

Plezierige omgangsvormen

Plezierige omgangsvormen vragen zelfbeheersing en verplaatsing in de ander. Niet altijd gemakkelijk, maar vriendelijkheid leidt tot minder stress en een prettiger ‘klimaat’.

Open vizier

Samenleven is elkaar met open vizier tegemoet treden.
Bejegenen, zoals we zelf behandeld willen worden.
Elkaar zien als medemens en niet als lid van een groep.
Zien zonder vooroordelen.

2. Betrokkenheid bij elkaar

Betrokkenheid bij elkaar

“Verbondenheid zorgt voor een gevoel van geborgenheid. De zekerheid van verwantschap en zorg. We zijn verbonden met elkaar en met onze omgeving.”

Boksen en tuinen onderhouden. Dat is niet meteen een voor de hand liggende combinatie, maar voor jongeren in de wijk De Hambaken in Den Bosch inmiddels wel. Daar is in 2008 het eerste klussenproject van start gegaan met als doel jong en oud dichter bij elkaar te brengen. Jongeren doen werkzaamheden bij oudere of minder valide buurtbewoners en in ruil daarvoor krijgen ze boksspullen en kunnen ze deelnemen aan bokslessen in de Hambaken Gym. Enkele directe en indirecte effecten: tevreden (hulpbehoevende) buren, ontwikkeling van zelfdiscipline, wederzijds begrip en waardering tussen jong en oud.

Elkaar de hand toesteken

De sterkeren helpen de zwakkeren, totdat zij zichzelf kunnen helpen.
Zo doen we dat al eeuwen, uit welbegrepen eigenbelang.
Vandaag helpt u, morgen krijgt u hulp.

Vrijwillige inzet

We zetten ons vrijwillig in, georganiseerd en ongeorganiseerd.
Omdat we het belangrijk vinden. Omdat we iets leuk vinden om te doen.
Omdat het contacten oplevert. Gewoon omdat het je verrijkt.

Aandacht

Aandacht schenken aan een ander. Het is een kleine moeite.
Bij tegenslag is het fijn om niet alleen te staan.
Meeleven is belangrijk bij verdriet.
En vreugde kunnen delen is geweldig.

3. Gerichtheid op de toekomst

Gerichtheid op de toekomst

“We leven nu. En nu moeten we zorgen voor onze leefomgeving, natuur en milieu. Maar onze kinderen en kleinkinderen zijn er straks ook nog. We moeten ons in onze keuzen en handelen bewust zijn van de toekomst.”

Mensen kunnen gezamenlijk iets bewerkstelligen: een betere woonomgeving, een mooie voorstelling, de zorg voor anderen, het uitdragen van een idee, het oprichten van een ideëel bedrijf. Allemaal zaken waarbij het eigen voordeel (baat) en het maatschappelijke voordeel (nut) worden gecombineerd. Hiervan zijn veel goede voorbeelden bekend.

Dicht bij huis

Een prettige, schone en veilige leefomgeving; dat wil iedereen.
En is een zorg voor iedereen. Buiten spelen en veilig over straat kunnen; dat zijn geen zaken om alleen aan ouders over te laten.

Milieu en natuur

Respect voor het leven betekent ook respect voor milieu en natuur.
Ons handelen legt druk op de natuur, dichtbij en ver weg.
Het is belangrijk dat we ons daarvan bewust zijn.

De toekomst is nu

De jeugd heeft de toekomst. We moeten zorgen dat jongeren gesteund en aangemoedigd worden om hun leven kansrijk vorm te geven.
En jongeren die achterblijven, om welke reden ook, net een beetje meer aandacht geven.

4. Inzet voor de samenleving

Inzet voor de samenleving

“Onze democratie is een verworvenheid en die koesteren we. Iedereen kan en mag volwaardig meedoen. We hebben rechten gekregen. Maar ook de plicht om de democratie actief in stand te houden.”

Een lerares geeft taallessen aan moeders van haar leerlingen. Een deel van de moeders spreekt niet of nauwelijks Nederlands. Het gebrek aan kennis van de taal zorgt ervoor dat de vrouwen weinig contact hebben met andere ouders. Daarnaast zijn ze slecht op de hoogte van de schoolprestaties van hun kind. De persoonlijke benadering van de vrouwen door de lerares werkt. De eerste reacties van de vrouwen zijn positief. Zij vinden dat ze de ontwikkeling van hun kinderen nu beter kunnen volgen en zeggen het gevoel te hebben dat zij iets kunnen bijdragen aan de samenleving.

Informatie, zowel nationaal als internationaal

Onze samenleving vraagt van ons dat we op de hoogte zijn van de dingen die gebeuren, zowel nationaal als internationaal. Om ons uit te spreken, vragen te stellen, onze mening en die van anderen aan te scherpen. En tot goede beslissingen te komen.

Meedoen

We gebruiken onze vrijheid. Klagen over de samenleving is gemakkelijk. In actie komen om er iets aan te veranderen gelukkig ook. U kunt actief mee draaien, invloed uitoefenen en daarmee zaken veranderen.

Democratische kernwaarden

Vrijheid van geloof en meningsuiting, een vrij te kiezen volksvertegenwoordiging, gelijkwaardigheid van mensen, dat zijn een aantal democratische kernwaarden. ‘Regeren door het volk’ is de letterlijke betekenis van democratie. Wij zijn dus allemaal medeverantwoordelijk voor het beleid van de overheid.